

Centrum Badania Opinii Społecznej

ul. ŻURAWIA 4 skr. pt. 24

00-955 WARSZAWA 15

SEKRETARIAT: 28-37-04; 29-35-69

Telefon dyżurny: 21-34-34

ZESPÓŁ REALIZACJI BADAŃ: 40-56-41

Telex: 816-136

BD/142/28/89

OPINIE O WYNIKACH PIERWSZEJ TURY WYBORÓW
DO SEJMU I SENATU

Komunikat z badań

Czerwiec 1989 r.

Po ogłoszeniu komunikatu Państwowej Komisji Wyborczej CBOS przeprowadził sondaż¹ opinii dotyczący społecznej reakcji na wyniki wyborów do Sejmu i Senatu.

Wybory do Sejmu i Senatu zdecydowana większość respondentów (87,7%) uznała za ważne wydarzenie, w tym prawie 40% określiło je jako przełomowe dla kraju, jedynie co dziesiąty twierdził, że ich znaczenie jest niewielkie. Najczęściej doniosłość elekcji akcentują badani w wieku 30-39 lat, osoby z wyższym wykształceniem, członkowie partii i ankietowani deklarujący przynależność do "Solidarności" przed 13 grudnia '81, bagatelizują zaś jej znaczenie mieszkańcy wsi, osoby z wykształceniem podstawowym i ci, którzy nie wzięli udziału w wyborach (tab.1 aneksu).

Zdaniem blisko 40% badanych, wyniki wyborów są zgodne z ich wcześniejszymi oczekiwaniami, 22,6% - lepsze niż oczekiwano, 21,4% - gorsze (tab.2 aneksu). Około 15% dystansowało się mówiąc, że nie interesuje się wynikami wyborów. Największe rozbieżności między przewidywanymi a rzeczywistymi wynikami wystąpiły w przypadku frekwencji wyborczej i obsadzenia mandatów do Sejmu dla bezpartyjnych. Połowa ankietowanych (50,4%) uznała 62-procentową frekwencję za małą, 31% - za w sam raz, a 17% - za dużą (tab.3 aneksu). Nieco więcej respondentów (52%) liczyło, że wśród posłów niepartyjnych znajdą się osoby nie związane z "Solidarnością". Jeśli chodzi o skład Senatu, stopień poparcia kandydatów z listy krajowej i ogólnie kandydatów koalicji oraz liczbę mandatów, które pozostaną do rozstrzygnięcia w drugiej turze wyborów, to różnice między rezultatami spodziewanymi a oficjalnymi są też dość znaczne. Poparcie dla kandydatów z listy krajowej i koalicyjnych było dużo mniejsze niż oczekiwano, natomiast do Senatu zostało wybranych więcej niż przewidywano przedstawicieli "Solidarności". Także dość powszechne (41,3% badanych) były oczekiwania, że do rozstrzygnięcia w drugiej turze wyborów zostanie mniej mandatów. Można zatem powiedzieć, że wyniki pierwszej tury wyborów są w dużym stopniu rozbieżne ze społecznymi rokowaniami i zaskoczyły znaczną część elektoratu. Szczegółowe dane na ten temat przedstawiają się następująco:

---

¹ Badanie pod hasłem "Po pierwszej turze wyborów" zrealizowano w dniach 8-12 czerwca '89 na ogólnopolskiej próbie udziałowej dorosłej ludności (1486 osób).

<u>Oczekiwania co do wyników wyborów</u>	<u>%</u>
do Senatu wejdzie:	
- więcej kandydatów "Solidarności"	13,5
- mniej więcej tylu, ilu weszło	28,1
- mniej kandydatów "Solidarności"	33,4
- nie miałem żadnych oczekiwań	25,0
kandydaci z listy krajowej uzyskają:	
- większe poparcie wyborców	37,6
- takie, jakie uzyskali	24,1
- mniejsze poparcie	10,8
- nie miałem żadnych oczekiwań	27,3
kandydaci na mandaty koalicji rządzącej uzyskają:	
- większe poparcie wyborców	34,1
- takie, jakie uzyskali	27,5
- mniejsze poparcie	11,2
- nie miałem żadnych oczekiwań	27,2
do Sejmu na mandaty dla bezpartyjnych wejdą:	
- tylko kandydaci "Solidarności"	18,2
- również kandydaci nie związani z "Solidarnością"	52,0
- nie miałem żadnych oczekiwań	20,9
- brak danych	9,0
do rozstrzygnięcia w drugiej turze wyborów zostanie:	
- więcej mandatów	11,5
- mniej mandatów	41,3
- nie miałem żadnych oczekiwań	39,7
- brak danych	7,4

Wyniki wyborów za zgodne z oczekiwaniami najczęściej uznawali respondenci z małych miast, osoby z wyższym wykształceniem, do 40 roku życia oraz deklarujący przynależność do "Solidarności" przed 13.12.81. Zaskoczeni negatywnie (wyniki są gorsze niż oczekiwałem) byli przeważnie członkowie PZPR (61%), natomiast pozytywnie (wyniki są lepsze niż przewidywałem) - członkowie SD i ZSL (28,6%).

Powszechne wśród badanych (powyżej 90%) jest przekonanie, że o wynikach wyborów zadecydowało przede wszystkim niezadowolenie ludzi z sytuacji w kraju. Wybory były okazją do zademonstrowania braku zaufania do władzy i dezaprobaty jej działalności oraz poparcia dla "Solidarności". Zdaniem prawie 70% respondentów nowy układ sił w parlamencie, czyli wprowadzenie tam kandydatów popieranych przez "Solidarność", stwarza nadzieję na poprawę sytuacji w kraju. W opinii respondentów, znaczny wpływ na sukces wyborczy przedstawicieli Komitetu Obywatelskiego miało poparcie Kościoła. Inne czynniki: kampania wyborcza, zabieganie o wyborców, instruowanie, jak głosować oraz liczba kandydatów zgłoszonych do mandatów nie miały, zdaniem ankietowanych, tak decydującego wpływu. Szczegółowy rozkład odpowiedzi na pytania w tej kwestii był następujący:

Co zdecydowało o wynikach wyborów? Dlaczego tak wielu wyborców głosowało na kandydatów "Solidarności"

	%
Bo ludzie są niezadowoleni z sytuacji w kraju	93,0
Bo ludzie ufają, popierają "Solidarność"	79,1
Jej kandydaci dają nadzieję na poprawę sytuacji w kraju	69,2
Jej kandydaci to ludzie nowi, nie zajmujący stanowisk we władzach	67,2
Bo miała poparcie Kościoła	67,1
Bo "Solidarność" miała dobrą propagandę wyborczą	65,0
Bo zabiegała o wyborców	64,3
Kandydaci "Solidarności" to ludzie znani, poważani	51,6
Bo "Solidarność" nakłaniała, dawała instrukcje, jak głosować	51,5
Bo na każde miejsce miała po jednym kandydacie	48,5

Dlaczego tak mało wyborców głosowało na kandydatów koalicji rządzącej?

Bo ludzie są niezadowoleni z sytuacji w kraju	94,0
---	------

Bo ludzie nie ufają władzy, nie popierają jej	85,1
Zbyt wielu kandydatów zajmowało stanowiska we władzach	70,7
Kandydaci koalicji rządzącej nie stwarzają nadziei na poprawę sytuacji w kraju	66,5
Bo nie mieli poparcia Kościoła	42,3
Bo kandydatów było za dużo, po kilku na jedno miejsce	41,7
Bo kandydaci koalicji rządzącej mieli słabą propagandę wyborczą	31,3
Bo nie zabiegali o wyborców	28,1
Bo nie nakłaniali, nie dawali instrukcji, jak głosować	24,4
Kandydaci koalicji rządzącej byli mało znani, poważani	19,4

Większość badanych (57,9%) z zadowoleniem przyjęła fakt, że niemal wszystkie miejsca w Senacie zdobyła "Solidarność", 25% miało odmienne uczucia, dla 16% było to obojętne (tab.4 aneksu). Prawie 50% respondentów uznało zwycięstwo "Solidarności" w wyborach za korzystne dla Polski, zdaniem 10% przyniesie ono tyle samo korzyści, co strat, jedynie 3,1% uważało, że przyniesie więcej strat niż korzyści (prawie 37% powstrzymało się od wyrażenia swojej opinii). Najczęściej zadowolenie oraz optymistyczne prognozy deklarowali ludzie młodzi, mieszkańcy małych miast, respondenci z wykształceniem zasadniczym zawodowym, członkowie "Solidarności" przed wprowadzeniem stanu wojennego oraz nie należący do PZPR, niezadowolone i pesymizm natomiast - członkowie partii (66,7%; tab.5 aneksu).

Opinie w kwestii, jaki układ sił w Senacie jest najbardziej korzystny dla Polski, są podzielone. Prawie równie często za najbardziej korzystne uważano przewagę senatorów opozycyjnych w Senacie (46,7%), co równowagę sił (42,2%). Tylko zdaniem 7,5%, przedstawiciele "Solidarności" powinni stanowić mniejszość. Za większością reprezentantów solidarnościowych w Senacie najczęściej optowali ludzie młodzi do 30 lat (56,0%) oraz deklarujący przynależność do "Solidarności" przed 13.12.81 (61,6%), za równowagą - członkowie partii (61%; tab.6 aneksu).

W odczuciach 51% badanych wyniki wyborów są przede wszystkim wyrazem woli społeczeństwa, aby przedstawiciele "Solidarności" współuczestniczyli w rządzeniu krajem, około 20% - aby "Solidarność" całkowicie przejęła władzę w Polsce, 25,5% - aby opozycja silnie kontrolowała rząd (reszta nie ma zdania na ten temat; tab.7 aneksu). Deklarujący przynależność do "Solidarności" przed 13.12.81 (25,5%) oraz ludzie młodzi (23,8%) najczęściej są skłonni interpretować wyniki wyborów w kategorii "ludzie chcą, aby <<Solidarność>> przejęła całkowicie władzę".

Prawie tyle samo jest zwolenników współpracy (40,3%), co i walki (44,4%) "Solidarności" z rządem, w sytuacji, gdyby reprezentanci opozycji nie weszli w skład nowego rządu. Wielu (28,9%) jednak zwolenników tej walki zastrzegало się, że tam, gdzie to jest konieczne, "Solidarność" powinna iść na ustępstwa.

Można zatem powiedzieć, że większość respondentów jest zadowolona z pomyślnych dla "Solidarności" wyników wyborów i w związku z tym przejawia optymizm co do przyszłości kraju (przyniesie to Polsce więcej korzyści niż strat), ale sukces "Solidarności", ich zdaniem, nie oznacza, że ludzie chcą, aby opozycja przejęła władzę w Polsce.

ANEKS

Tabela 1

w procentach

Charakterystyka badanych	Odpowiedzi na pytanie: Jakie jest, Pana(i) zdaniem, znaczenie tegorocznych wyborów do Sejmu i Senatu?			
	przełomowe	ważne	niewielkie	trudno powie- dzieć
<u>Płeć</u>				
Mężczyźni	42,0	48,1	8,2	1,4
Kobiety	34,8	51,2	10,9	3,1
<u>Wiek</u>				
Do 29	40,1	49,1	9,0	1,8
30-39	43,5	49,5	5,3	1,7
40-59	38,4	48,8	11,1	1,6
60 i więcej lat	28,9	51,8	14,1	5,1
<u>Miejsce zamieszkania</u>				
Wieś	37,1	47,2	13,4	2,0
Miasto:				
- 5-20	42,2	49,5	5,3	2,9
- 21-100	36,2	53,1	8,1	2,7
- 101-500	39,4	49,4	7,9	3,3
- ponad 500 tys. mieszkańców	38,7	52,3	8,1	0,9
<u>Wykształcenie</u>				
Podstawowe	29,3	51,7	14,3	4,8
Zasadnicze zawodowe	39,6	49,4	9,5	1,5
Średnie	44,8	49,4	5,3	0,4
Wyższe	55,3	40,4	3,5	0,9
<u>Przynależność do partii</u>				
PZPR	51,2	45,5	3,3	0,0
SD lud ZSL	38,8	55,1	4,1	2,0
Nie należy	37,1	49,9	10,3	2,7
<u>Przynależność do związku zawodowego przed 13.12. 1981 r.</u>				
"Solidarność"	47,0	46,4	4,3	2,3
Inne związki	36,5	52,5	9,2	1,8
Nie należał	35,1	50,2	12,0	2,7

Tabela 2

w procentach

Charakterystyka badanych	Odpowiedzi na pytanie: Jak Pan(i) ocenia wyniki wyborów? Czy:				
	potwierdziły Pana(i) wcześniejsze oczekiwania	są gorsze niż Pan(i) oczeki- wał(a)	są lep- sze niż Pan(i) oczeki- wał(a)	nie inte- resują mniej wy- niki wy- borów	trudno powie- dzieć
<u>Płeć</u>					
Mężczyźni	43,4	20,2	25,7	8,9	1,7
Kobiety	34,9	22,6	20,0	20,4	2,1
<u>Wiek</u>					
Do 29	43,4	18,1	23,8	12,5	2,2
30-39	44,0	20,8	24,9	9,7	0,7
40-59	36,3	26,5	22,6	13,0	1,6
60 i więcej lat	31,4	19,2	18,9	26,6	3,8
<u>Miejsce zamieszkania</u>					
Wieś	38,0	19,3	24,0	18,0	0,7
<u>Miasto:</u>					
- 5-20	46,6	22,1	18,1	8,3	4,9
- 21-100	35,6	26,8	22,2	12,6	2,7
- 101-500	37,4	20,6	22,7	16,4	2,9
- ponad 500 tys. mieszkańców	39,8	21,3	24,4	14,0	0,5
<u>Wykształcenie</u>					
Podstawowe	34,7	19,1	19,3	23,8	3,1
Zasadnicze zawodowe	41,7	17,8	24,8	13,5	2,1
Średnie	40,6	24,7	26,9	7,1	0,7
Wyższe	46,5	31,6	17,5	3,5	0,9
<u>Przynależność do partii</u>					
PZPR	23,6	61,0	13,8	0,8	0,8
SD lub ZSL	44,9	16,3	28,6	10,2	0,0
Nie należy	40,2	18,0	23,4	16,2	2,2
<u>Przynależność do związku zawodowego przed 13.12 1981 r.</u>					
"Solidarność"	48,0	14,7	26,4	8,0	2,9
Inne związki	31,8	36,0	19,8	11,7	0,7
Nie należał	37,8	19,1	22,3	18,8	2,0

Tabela 3

w procentach

Charakterystyka badanych	Odpowiedzi na pytanie: Dnia 4 czerwca w pierwszej turze wyborów uczestniczyło około 62% obywateli. Czy według Pana(i) jest to dużo czy mało?			
	dużo	w sam raz	mało	trudno powiedzieć
<u>Płeć</u>				
Mężczyźni	18,1	28,9	51,3	1,7
Kobiety	15,6	32,3	49,7	2,5
<u>Wiek</u>				
Do 29	23,3	29,8	44,1	2,8
30-39	15,9	27,7	55,4	1,0
40-59	15,9	30,5	51,0	2,5
60 i więcej lat	12,2	36,2	49,4	2,2
<u>Miejsce zamieszkania</u>				
Wieś	18,2	31,4	49,5	0,9
<u>Miasto:</u>				
- 5-20	16,5	36,4	43,7	3,4
- 21-100	15,3	29,1	52,9	2,7
- 101-500	14,5	28,6	53,1	3,7
- ponad 500 tys. mieszkańców	17,6	27,9	53,2	1,4
<u>Wykształcenie</u>				
Podstawowe	14,9	33,4	48,8	2,9
Zasadnicze zawodowe	19,0	28,1	50,5	2,4
Średnie	18,5	29,8	50,6	1,1
Wyższe	13,2	28,1	57,9	0,9
<u>Przynależność do partii</u>				
PZPR	17,9	17,9	63,4	0,8
SD lub ZSL	20,4	30,6	49,0	0,0
Nie należy	16,5	31,9	49,4	2,2
<u>Przynależność do związku zawodowego przed 13.12. 1981 r.</u>				
"Solidarność"	16,0	30,0	51,7	2,3
Inne związki	13,8	26,5	58,7	1,1
Nie należał	18,0	32,4	47,2	2,4

Tabela 4

w procentach

Charakterystyka badanych	Odpowiedzi na pytanie: Czy jest Pan(i) zadowolony(a), że niemal wszystkie miejsca w Senacie zdobyła "Solidarność"		
	zadowolony	niezadowolony	obojętny
<u>Płeć</u>			
Mężczyźni	61,3	25,4	13,4
Kobiety	55,1	24,6	20,3
<u>Wiek</u>			
Do 29	65,9	20,4	13,6
30-39	62,2	24,6	13,3
40-59	54,4	30,3	15,3
60 i więcej lat	49,2	22,8	28,0
<u>Miejsce zamieszkania</u>			
Wieś	57,0	22,7	20,2
Miasto:			
- 5-20	62,4	23,4	14,1
- 21-100	54,2	29,0	16,8
- 101-500	57,7	26,6	15,8
- ponad 500 tys. mieszkańców	61,3	25,7	13,1
<u>Wykształcenie</u>			
Podstawowe	54,8	21,9	23,3
Zasadnicze zawodowe	63,6	22,6	13,8
Średnie	58,7	28,0	13,2
Wyższe	55,3	36,0	8,8
<u>Przynależność do partii</u>			
PZPR	22,8	66,7	10,6
SD lub ZSL	55,1	30,6	14,3
Nie należy	61,6	20,8	17,6
<u>Przynależność do związku zawodowego przed 13.12.1981 r.</u>			
"Solidarność"	74,2	17,5	8,3
Inne związki	37,6	44,3	18,1
Nie należał	58,4	21,4	20,1

Tabela 5

w procentach

Charakterystyka badanych	Odpowiedzi na pytanie: A czy Pana(i) zdaniem, zwycięstwo "Solidarności" w wyborach przyniesie Polsce			
	więcej korzyści niż strat	tyle samo korzyści co strat	mniej strat niż korzyści	trudno powiedzieć
<u>Płeć</u>				
Mężczyźni	57,0	10,1	3,1	29,7
Kobiety	43,1	10,6	3,1	43,1
<u>Wiek</u>				
Do 29	57,9	8,7	2,8	30,7
30-39	56,3	9,2	1,7	32,9
40-59	46,2	13,2	4,6	36,0
60 i więcej lat	37,5	9,9	3,2	49,4
<u>Miejsce zamieszkania</u>				
Wieś	46,9	12,1	2,7	38,3
Miasto:				
- 5-20	51,9	10,2	2,4	35,4
- 21-100	50,2	8,8	5,4	35,6
- 101-500	49,2	7,1	2,9	40,8
- ponad 500 tys. mieszkańców	55,4	11,7	2,3	30,6
<u>Wykształcenie</u>				
Podstawowe	42,6	10,0	2,5	44,8
Zasadnicze zawodowe	56,0	10,4	3,7	30,0
Średnie	55,4	10,4	3,3	30,9
Wyższe	47,8	12,4	3,5	36,3
<u>Przynależność do partii</u>				
PZPR	30,3	20,5	13,9	35,2
SD lub ZSL	51,0	8,2	6,1	34,7
Nie należy	51,6	9,6	2,0	36,8
<u>Przynależność do związku zawodowego przed 13.12. 1981 r.</u>				
"Solidarność"	69,1	6,6	0,9	23,5
Inne związki	38,2	15,2	8,5	38,2
Nie należał	45,9	10,3	2,2	41,6

Tabela 6

w procentach

Charakterystyka badanych	Odpowiedzi na pytanie: Jaki układ sił w Senacie byłby, Pana(i) zdaniem, najbardziej korzystny dla Polski?			
	gdyby "Solidarność" miała większość miejsc w Senacie	gdyby "Solidarność" miała połowę miejsc w Senacie	gdyby "Solidarność" miała mniejszość miejsc w Senacie	trudno powiedzieć
<u>Płeć</u>				
Mężczyźni	49,9	40,6	7,3	2,3
Kobiety	44,0	43,8	7,7	4,5
<u>Wiek</u>				
Do 29	56,0	34,4	7,7	1,9
30-39	50,7	40,8	6,3	2,2
40-59	42,0	46,9	7,0	4,2
60 i więcej lat	38,6	46,0	9,6	5,8
<u>Miejsce zamieszkania</u>				
Wieś	43,8	45,8	8,0	2,4
Miasto:				
- 5-20	49,5	39,8	6,8	3,9
- 21-100	47,7	40,1	8,0	4,2
- 101-500	49,4	38,2	7,1	5,4
- ponad 500 tys.mieszkańców	47,5	43,0	6,8	2,7
<u>Wykształcenie</u>				
Podstawowe	43,0	45,6	6,0	5,4
Zasadnicze zawodowe	51,7	37,3	8,0	3,1
Średnie	48,1	41,7	8,8	1,3
Wyższe	46,0	42,5	8,8	2,7
<u>Przynależność do partii</u>				
PZPR	16,3	61,0	22,0	0,8
SD lub ZSL	44,9	46,9	6,1	2,0
Nie należy	49,8	40,2	6,2	3,8
<u>Przynależność do związku zawodowego przed 13.12.1981 r.</u>				
"Solidarność"	61,6	32,1	4,0	2,3
Inne związki	29,1	52,8	13,5	4,6
Nie należał	46,8	42,7	7,0	3,5

Tabela 7

w procentach

Charakterystyka badanych	Odpowiedzi na pytanie: Czy, Pana(i) zdaniem, wynik wyborów oznacza, że ludzie chcą			
	aby "Solidarność" całkowicie przejęła władzę	aby współuczestniczyła w rządzeniu	aby silnie kontrolowała rząd	trudno powiedzieć
<u>Płeć</u>				
Mężczyźni	22,0	49,4	26,8	1,8
Kobiety	19,1	52,5	24,6	3,8
<u>Wiek</u>				
Do 29	23,8	49,2	25,4	1,6
30-39	21,2	51,3	26,3	1,2
40-59	20,5	52,4	24,0	3,0
60 i więcej lat	16,0	51,0	26,9	6,1
<u>Miejsce zamieszkania</u>				
Wieś	18,4	55,2	24,8	1,6
Miasto:				
- 5-20	19,0	55,1	24,4	1,5
- 21-100	20,2	51,9	24,8	3,1
- 101-500	24,5	44,4	25,3	5,8
- ponad 500 tys.mieszkańców	22,6	43,4	30,3	3,7
<u>Wykształcenie</u>				
Podstawowe	19,6	51,7	23,1	5,6
Zasadnicze zawodowe	20,7	49,7	28,1	1,5
Średnie	21,3	51,0	27,1	0,7
Wyższe	21,1	51,8	26,3	0,9
<u>Przynależność do partii</u>				
PZPR	16,4	57,4	26,2	0,0
SD lub ZSL	22,4	53,1	24,5	0,0
Nie należy	20,7	50,5	25,7	3,2
<u>Przynależność do związku zawodowego przed 13.12.1981 r.</u>				
"Solidarność"	25,5	51,0	22,1	1,4
Inne związki	17,7	51,8	27,0	3,5
Nie należał	19,3	50,8	26,7	3,2